

5528.
A. 2860.

Saste Habits.

Kõige parema õpewiisi järele
kõrkuseatud.

Hind 10 lop.

Haapsalus, 1908.
M. Tamwerf'i kirjastus.

5528

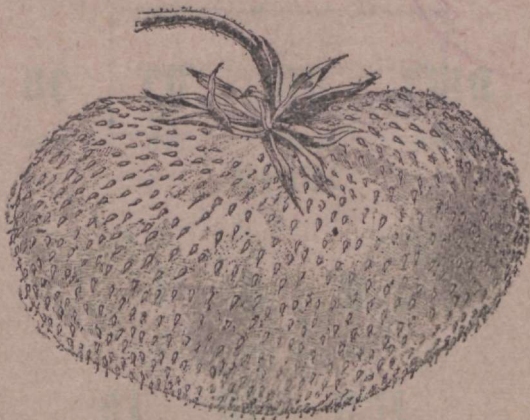
Gaste

5528

Habits.

Kõige parema õpewiisi järele
kõkkuseatud.

Author's name, possibly obscured or faded.

Haapsalus, 1908.

M. Tamwerk'i kirjastus.

J. Wastari trükk, Haapsalus.

ENSV TA
Kirjandusmuuseumi
Arhiivraamatukogu

35197

1. jagu.

§ 1.

Wäitejed tähed.

a e m

a e m

ae ea ma ema

ae ea ma ema

§ 2.

i n u

i n u

ai ni ui

ai ni ui

ma ema ei mat ai ui ui

ema ma ei uiui

§ 3.

o f w

o k w

of tot wof

ok kok wok

ema wof i nui, onu naine, nina, anu,
anna manna, minu fana muna, faewu
foof, ane ema, manni mamma, mitna
wof on wana, meie maie waim on wirf.

§ 4.

b d r

b d r

ader abi riba

ader abi riba

adra raud, wanfri wedru, odra iwa,
erne idu, riide riba, raud on rabe,
fiwi on fōwa, fana muna on fena,
inimene on waba, minu ema on armas,
meie faewu ruffed on wanad.

§ 5.

h l t
h l t

ahi leib taim

ahi leib taim

meie ahi on wana moodi tehtud;
temal ei ole raha, minul on;
mitu wenda on meie mannil?
meie kanad munewad talwel ka;
teie hobune on kena loom.

§ 6.

s i g
s i g

ilus asi, magus mesi

ilus asi, magus mesi

mesilane on wirt magusat mett koguma;
laulust tuntakse lindu, tegudest inimest;
kewadel on meie aas lilledega kaetud;

suwel sadab wihma, talwel lund;
minu isa ega ema ei ole kumbgi weel wanad.

§ 7.

miat j p õ ida
j p õ

ja jahu pea wõru
ja jahu pea wõru

juba laulab linnufene
haljas metsas mahedalt
puu peal puhkeb pungafene
õis see lõhnab lahedalt.

§ 8.

ä ö ü
ä ö ü

ära ööse üle
ära ööse üle

ära kätatse; ma sõõn saia, sina sõõd
leiba; täna on ilus ilm; üksi on igaw

olla; üks elajas hüppas üle õue aia;
tühi toob tüli majasse; kuda külw,
nõnda lõikus; kütid lasewad püsfiga;
pikne müristab waljusti.

---

2. jagu.

Suured tähed.

§ 9.

A	a	Ä	ä	Ā	ē
<i>A</i>	<i>a</i>	<i>Ä</i>	<i>ä</i>	<i>Ā</i>	<i>ē</i>

Anna. Ämblik. Āesel.

Anton on mehe nimi, Anna on naise nimi.

Ämblik kujub wõrku. Āeslil on pikad kõrwad.

Ära tee wallatust. Āma õpetab last lugema.

§ 10.

B	b	D	d	G	g
<i>B</i>	<i>b</i>	<i>D</i>	<i>d</i>	<i>G</i>	<i>g</i>

Babeli torn. Baieri kuningriik. Betlema linn.

Belsatsar oli Babeli kuningas. Jeesus sündis Bet-

lemas. Damaskus oli Siiria pealinn. Dnepri ja Donau jõgi jooksevad Mustamerde. Georg on inimese nimi. Greeka maal oli palju taru mehi.

§ 11.

S h I i J j
S h I i J j

Hommitu tunnil on kuld suus. Inimene on looduse kroon. Jäägrid peavad jäneste peale jahti. Jakob on mehe nimi.

§ 12.

K k L l M m
K k L l M m

Rask kasvab metsas. Karu on murdja loom. Lehm annab piima. Lammas annab willa. Maasikas on magus mari. Mikkel on mehe nimi. Mere peal sõidetakse laewaga. Luit on walge lind.

§ 13.

Nn Oo Öö Öö
Nn Oo Öö Öö

Nimi. Nirk. Nõges. Naaskel. Nael. Nool.
Draß. Dram. Dnu. Otto. Dja. Drg.

Dö. Döpiff. Sitseline. Slg. Shtu. Snn.
Nirk on väike murdja loom. Nöges kõrvetab.
Dras kaswab põllu peal. Draw elab metsas puu otsas.
Dö on pime. Döpiff laulab lepius.
Slg on loom toit. Shtul heidavad inimesed magama.

§ 14.

P p R r S s
P p R r S s

Paber. Piim. Pöitel. Parm. Pärm. Pörn.
Raud. Raha. Rahe. Rebane. Regi. Rist. Ruki.
Saan. Seep. Siig. Siil. Siga. Säga.
Paberist tehakse raamatud. Piim on laste jook.
Rauast teevad sepad tööriistasi. Raha teenitakse tööga.
Rebane on kaval loom. Reega sõidetakse talvel.
Siga on koduloom. Siil elab metsas. Siig on kala.

§ 15.

T t U u Ü ü W w
T t U u Ü ü W w

Tuba. Taba. Talu. Tuli. Tali.
Uba. Udu. Ülge. Üksik.
Warandus. Wast. Wähk. Wares. Tuba on soe.
Tali on külm ja wali. Uba kaswab aedas. Udu
hakkab lahutama. Ülge elab meres ja sööb kalu. Wajest

tehaſſe raha. Wähk elab wees. Wares waagub aia
teiva otsas.

Mere peal.

Riigu, liigu, laemakene,
Lained lahkest lüfakel,
Tõuka tagant, tuulekene,
Purjed, heasti paisuge!

Waga, ilus ilmakene
Kuldselt läigi mere peal;
Soojalt paista, päiksekene,
Taemast waata lahkest teal?

3. jagu.

Wõerad tähed.

§ 16.

C c

tje

Ch ch

tje=ah

F f

ehw

C c

Ch ch

F f

Cäſar (loe: Tſeesar). Cicero (loe: Tſiitſero).
Charlotte (l: Karlotte) Charlamowſki (l: Karlamowſki).
Ferdinand ja Friedrich (loe: Wriidriih) on meesterahwa
nimed.

§ 17.

Q q

tu

V v

wau

X x

ifs

Q q

V v

X x

Quirinal (loe: Kwirinal). Benedig (loe: **B**enedig).
Kerres (loe: Kserkses). Alexander (loe: **A**lexander).
Kantippe (loe: Ksantippe). Xaver (loe: **X**aaver).

§ 18.

Y y

ipfilon

Z z

tjet

Û û

Do

Y y

Z z

Û û

Yucatan (loe: **Y**ucatan). **Û**yska (loe: wiiska).
Zettegast (loe: **Z**ettegast). Zeno (loe: **Z**eeno).
Ûkerö (loe: **Û**okeröö). **Û**bo (loe: **Û**obu).

§ 19. Zähestil.

A a	Q q	O o	O o
B b	B b	P p	P p
D d	D d	R r	R r
E e	E e	S s	S s
G g	G g	T t	T t
H h	H h	U u	U u
I i	I i	W w	W w
J j	J j	Ä ä	Ä ä
K k	K k	Ö ö	Ö ö
L l	L l	Ü ü	Ü ü
M m	M m	Û û	Û û
N n	N n	Ö ö	Ö ö

§ 20. Numbrid.

					
üks	kaks	kolm	neli	viis	kuus
1	2	3	4	5	6
I	II	III	IV	V	VI

seitſe

7

γ

VII

kaheſja

8

8

VIII

üheſja

9

9

IX

kümme

10

10

X

§ 21.

Kirjutatud tähtede ja Ladina ning Gooti trükitähtede wördlemine.

A a B b D d E e G g H h

A a B b D d E e G g H h

U u V v D d E e G g H h

I i J j K k L l M m N n

I i J j K k L l M m N n

I i J j K k L l M m N n

O o P p R r S s T t U u

O o P p R r S s T t U u

O o P p R r S s T t U u

W w Ä ä Ö ö Ü ü

W w Ä ä Ö ö Ü ü

W w Ä ä Ö ö Ü ü

4. jagu.

§ 22.

Sealilute pikluse järgud.

a — a a

neli kala, kaalu ära, tule kaaluma; väike kari,
kuiwatastin kaari heinu, neli kaari; wana jari,
tegin saani, istu saani; talu tare, ostsin taari
tõrre, joon taari.

e — e e

kerin lõnga, keerutan keerdu; keda on tarwis?
keedan liha; wesi hakkab keema; waga weri,
weereta muna, päike weereb; teele, teele, kurekefed!
seene wihm; lähme seenele!

§ 23.

i — i i

wili kaswab, wend tõi wili, wiilima; siile kiwi,
siilil on nõelane kuub, nägin siili; tigu on kasulik,
westi on tiigis, konn hüppas tiiki; kiigu, liigu,
laewukene, laened lahkest lükake!

o — o o

õle wori, woorimees weab woori; koli majast wälja,
koolipois läks kooli; oma woli, woolas jõgi woolab
merda; ära soni, soone weri, elu soon.

§ 24.

u — uu

tuli ei põle tuule käes, tuul puhub tule ära;
sõja kulu, kuuli tina, kuus kurl; suur kuri,
hobune seisab kuuri ees, wii ta kuuri; puna põske
piigatene, tule laulu kuulamaie!

õ — õõ

suur kõri, kana kõõrutab, ära wahi kõõrdi! sõidame
sõõru mäele sõõru põletama; puu õli, õõnes puu,
õõnde teeb rahn peja; kewade on rõõmu aeg; oh
jeda lusti ja rõõmu!

§ 25.

ä — ää

ära määri raamatut, määrima; käre tuul, wäikesed
käärid, tahan kääre osta; lai wäraw; wäära ära
kurja hääga! liiri, lööri lõõkene, piiri, pääri pää-
sukene, kus ju kulla pejakene?

ö — öö

tädi kõhib, kõõginaine mine kõõki! sulame sõõdab
loomi; sõõta on wähe; aja hobust hea sõnaga, mitte
löögiga!

§ 26.

ü — üü

wäljas on müra, müürišepad teewad müüri; leiwa
küna, küüni katus, heina küün; kübil oli küüdi

kord: ta läks täna küüti; külad jäiwad kuulamaie,
kui mina hakkas laulamaie; ei mind jõua ohjad
hoida, ohjad hoida, kõied kõita!

§ 27.

d — t

laua ladu, lati pulk, pane jalg latti! juur sõda,
juur sõit, sinu wend wiidi sõtta; teerada, jalgratas,
wantri rattad.

b — p — pp

libe keel, lipu mees, tõsta lippu! õle kubu, nupu
ots, õie nupp!

§ 28.

g — ff

wäike wiga, wikki wäli, külwajin wikki; tädi jüga,
jutta waras, jutta kuduma; kõwa tugi, tule tufid,
kolm tuffi; juur jiga, jifu habe, kaks jikku.

l — ll

ilus wili, peenikejed willad, wiis naela willu; reisi
kulu, kulli poeg, waata kulli; wali tuul, wallimägi,
walli tegema.

§ 29.

m — mm

seejama mees sammus kuus sammu; ema, armas
memmekene, luba nõmmele jalutama; rammu leent
jõön, puhast wett joon, kas mul puudub rammu.

n — nn
wana kana; wanni meister teeb wanni; kana muna;
kannu kaan; wala wesi kannu.

§ 30.

r — rr

fügaw meri, mōrra põhi, kerin niiti juurde kerra;
jame kõri, kõrre wili.

ř — řř

koer řaři wälja, řařři kápab, miřs řa řařři řiřud;
řarja pařun, pařři pařer, anna pařři.

mis řil teewad řani hulřad?
mis řil teewad pařdi pařwedd?
řõitwad, řõudwad merda mõõda,
püüdwad řalu řauniste.

§ 31.

bj — pj

lubja řiwi, lupja põletama; řabja äär, řapja lõikama;
řupja řepp on řatki murtud.

bl — pl

mul on uus kõblas; kõplaga raiutakse mättaid;
liblik lendab; řaera libled; řommitu weel tiiru
řiblis, õhtu juba wõrgus řiples, wäike linnuke.

br — pr

řõbra kõhus on řõpra aidata; nabrař řeiřab wili
řuiw; napra ei lõhu tuul; lambi walřus; pane

tuli lampi! konna karbi sees elab väike loomake;
konna karpa on jõgede, järvede ja mere äärest leida.

§ 32.

dj — tj

padja püür; patja pöörma; lodja tüür; lotja tüü-
rima; sõudja sõuab kaldale; püüdja inimene jõuab sihile.

dr — tr

põdral on suured sarved; jahimees ajab põtra taga;
nõdrale ei saa nõtra aidata.

dw — tw

ladwa lehed libijewad; ära murra puu latwa; teil
lehwib lipuke ridwa otjas; meil on küll ilus lipp,
aga pole ritwa; isal on wildi saapad; kas sa tead,
kuidas wilti tehakse? rendi raha; wend peab talu
renti maksma.

§ 33.

rg — rf

hargil on neli haru; sepp parandas harki; palgi
metšast weetakse palka; kuule targa juttu, loe targa
raamatut: kallimaks kui kulla koormad, tuleb tar-
kust tunnistada; wõtke maha ämbliku wõrgud, muidu
jääte ise wõrku!

ng — ngu

hing, ning, wing, minge fängi.

§ 34. Kirja wahemärgid.

- , komma on lühikese kinnipidamise märk;
- ; semikoolon on pikema kinnipidamise märk;
- . punkt on lause lõpumärk;
- : koolon on juhatusese märk; ta juhatab oma järelseiswaid sõnu tähele panema.
- ? küsimisemärk; ta kirjutatakse küsiwa lause lõpule.
- ! õhkamisemärk; ta kirjutatakse õhkamise ja käskimise sõnade taha.
- „“ jutumärgid; nende wahele pandakse wõeras kõne, mis jutus ette tuleb;
- () klambrid; nende wahele pandakse seletawad sõnad;
- = lahutusemärk, mida sõnade poolitamisel ja ühendusel tarwitatakse;
- mõttekriips näitab mõtte täiendust ja muudatust.
- ::: kordamisemärk, mis sõnu weel kord lugeda käsib.

5. jagu.

Rugemised.

§ 35. Raamat.

„Tule siia, laps,“ ütles ema: „tule, siin on raamat, loe mulle ette!“

Laps waatas raamatut ja ütles: „Oh ema, ma ei saa; see on minule väga raske!“

— „Kül läheb, kül läheb, hakka aga julgesti peale!“

Laps luges ühe sõna ja veel ühe sõna, ja siis veel ühe sõna. Ta läks punajeks rõõmu pärast ja luges kassist, koerast, kukest ja kanaft. Kas see ei ole kena?

Rätsep.

§ 36 Öhtul.

Wäike Mihkel ostab hästi raamatut lugeda. Iga öhtu, kui kõik pererahwas toas on, istub Mihkel raamatuga laua juurde lambi walgele ja hakkab kõwa, selge healega lugema. Pererahwas teeb oma tööd: üks ketrab, teine kujub, kolmas õmbleb, neljas keerutab nõõri. Kõigil on armas kuulda, kui Mihkel loeb.

Rätsep.

Laud, tool on majariistad. Nimeta veel teisi majariistu!

§ 37 Ole auus.

Jutu leidis tee pealt noa. Sel oli kaks tera ja luust pea. Ta rõõmustas leiduse üle, jookkis Atfi

juurde ja ütles: „Waata, Uts, mis ma leidfin!“ Seal tuli wõõras mees ja waatas maas ümber, nagu otsiks ta midagi. Juku nägi jeda. Ta läks mehe juurde ja küsis: „Olete midagi kaotanud?“ — „Jah, noa, kahe teraga ja luust peaga,“ rääkis mees. „Siin ta on,“ ütles Juku. Mees tänas ja läks. Juku lippas Utsi juurde tagasi. — „Miks ei pidanud sa nuga omale?“ küsis Uts. — „Ei,“ ütles Juku, „mis ma leian ei ole minu.“

Leidust salgada, on niijama kui wargus.

§ 38. Õunapuu.

Õunapuu kasvab aedas ja on meie maa kõigetähtsam wiljapuu. Õunapuud wõib ka toas pottis kaswatada, aga siis peab teda isejuguise kännu peale pookima, mille juured mitte nii juureks ei kaswa kui aia = õunapuul. Kärnerid tunnewad jeejuguusi alusid ja mõistawad õunapuid potipuuts kaswatada, mis niijama ilusjad wäljanäewad, nagu jee pilt siin.

§ 39. Kats poisji aias.

Mõisa aias nägin ma täna kats poisji. Suurem seisis ühe ilusa lillepeenra ees, korjas hoolega ilusaid kannikesi ja köitis nad kenasse kimpu; väiksem istus tema kõrval maa peal, hoidis väikest kirju kutsikatest rüpes, jilitas teda, waatas wahel suurema poisji töö peale ja nuusutas kallist lillelõhna. Päikene paistis heledasti aeda, tuuleõhk oli soe ja selge, ning suure rõõmuga nägin ma mesilasi õiest õiele lendawat ja kuulsin weel kaua lindusid puu ladwas laulwat.

Misjuguised lilled kaswawad aias?

§ 40 Õunad.

Wäike Peeter waatas läbi aia naabri rohuaeda. Mitu ilusat punast õuna oliwad rohu sees maas. Ruttu puges ta läbi augu aeda ja toppis taskud õunu täis. Aga korraga tuli naaber aeda, witsakimp käes. Peeter andis jalgadele tuld, et ära saaks põgeneda. Aga wõta näpust! Taskud oliwad nõnda õunu täis, et väike kelm august läbi ei mah- tunud. Ta pidi nüüd kõik õunad tagasi andma. Peale selle sai ta naabrilt witsaga õpetust.

Wanaõna: Kuida töö, nõnda palk.

Misjuguised wiljapuud kaswawad aias?

Rätsep.

§ 41 Jutu tingitus.

Ena oli haige ja ei wõinud õuest wälja minna. Ta hüüdis oma kureaastase poja ja ütles: „Jutu, täna on wana-ema sündimise päew, tarwis talle õnne soowida ja temale midagi meeleheaks wiia. Wõta

see korwikene õuntega ja wii temale; aga siin selle õuna wõid sa ise ära süüa." Zuku wõttis õunakorwi, pani oma õuna taskusse ja läks wanaema poole.

"Soowin sulle sündimise päewaks õnne, armas wanaematene!" ütles Zuku wanaema tuppja astudes, andis talle õunakorwi kätte ja ütles: "Waata, see tuleb ema käest." Siis wõttis ta taskust oma õuna wälja, andis wanaema kätte ja lihas taha juurde: "Ja see tuleb Zuku poolt."

Rätsep.

§ 42. Pirnipuu.

Pirnipuu on oma suuruse ja headuse poolest õunapuu järgmine. Teda kaswatatakse aias, aga tema kasvab ka toas poti sees, kui teda seesuguse aluse (kännu) peale poogitakse, mille jurred wäikejeks jäewad. Pilt näitab kuidas pirnipuu pottis kasvades wäljanäeb.

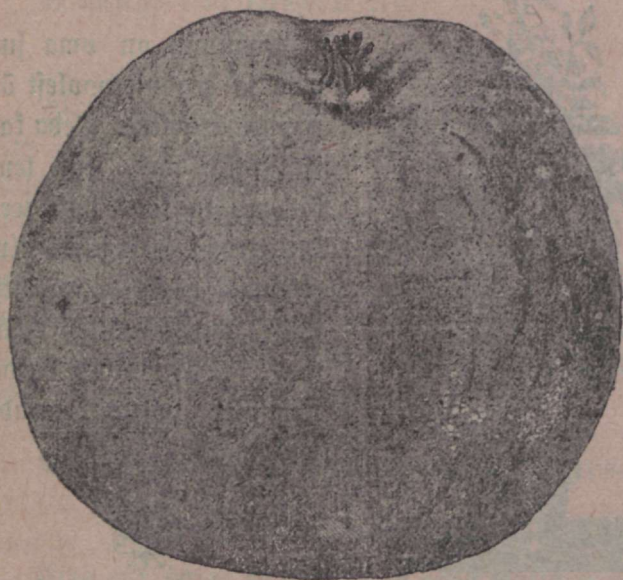

§ 43. Õun.

Õun on ilus puuwili ja väga terwisline söögiaine. Kes iga õhtu enne magama heitmist ühe õuna

ära jõbb, see elab wanaks ja ta terwis on alati tugew haigustele wastupanema. Seepärast, lapsuke, istuta enesele aeda niipalju õunapuid, et sul aasta ringi omast käest õunu on wotta ja ka teistele müüa. Kõigerohkem istuta taliõunapuid, sest nende õunad seisawad kaua, kuna juwe- ja sügiseõunad ruttu mädanema lähewad. Neid ei saa muidu alalhoida, kui peab tükkis lõikama ja ahjus ära kuivatama, siis saab neist head maitsewat õunasuppi teeta. Klusad punased õunad on wäga toredad jõulupuu ehteks.

§ 44 Haljal õjal.

Ats oli kergemeelne ja paha poijs. Tema ei hoolinud õpetusest, ega täitnud hea meelega wane-

mate käsku. Ta naeris, kui teda hea poole juhutati. Ühel päeval läks ta oma õe Almaga rohuaeda. Alma peenra peal kasvafiwad ilusad lilled. Atfi peenar oli harimata ja täis umbrohtu.

„Kuule wend!“ ütles Alma: „Sinu lille peenar ja ka muud asjad on kõik korratumad ja lohakile. Pane tähele, see läheb tõeks, mis ema ütleb: Sina sedawiiji omas elus ialgi haljale okjale ei saa.“

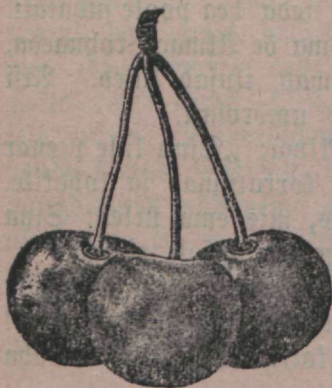
Ats naeris, ronis juure pirnipuu otsa ja karjus: „Alma, waata ometi! Eks mina ole juba haljal okjal! Braks! — Ots läks katti, Ats kukkus maha ja murdis käewarre ära.“

Rätsep.

§ 45. Pirn.

Pirnid, išeäranis wõipirnid on magusad jüüa. Nende jüü on nii pehme, mõnus ja juhkruline, et ta juus otjekui wõi ärajuulab, mispärawst neid ka wõipirnideks hüütakse. Ka pirnipuu on wäärt, et teda igasje rohuaeda peats istutatama.

§ 46. Kirjs.

Kirjsid on ilusjad punased marjad ja väga terwed süüa. Marja sees on kiwi, mida mitte alla ei tohi neelata, waid peab söömise juures marja seeft wälja wõtma ja ärawiskama, ehk mulla sisse kaswama panema. Kirjsimarju süüakse toorelt, aga neist keedetakse ka sahwti ja moosi.

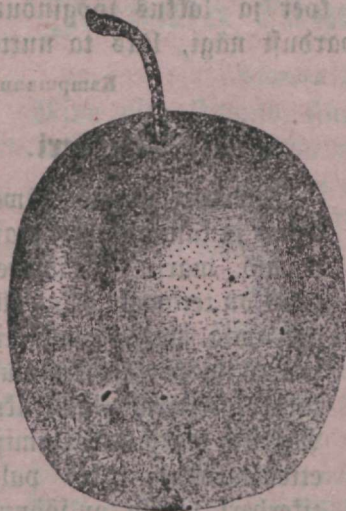
§ 47. Ploomid.

Ena ostis ploomisi ja tahtis neid pärast lõunat lastele anda. Wäike Kusti ei olnud ialgi ploomisi söönud. Ta katsus ja nuusutas neid ühtelugu. Kui kõik toast ära läksiwad, pistis Kusti ühe ploomi suhu ja sõi ära. Enne lõunat luges ema ploomid üle — üks puudub. Ta rääkis seda ijale. Pärast lõunat ütles isa: „Lapsed, kas keegi teist on ühe ploomi ära söönud?“ Kõik ütlesiwad: „Ei ole söönud. Kusti läks punaseks nagu wäht ja ütles ka: „Ei, mina ei ole söönud.“ Müüd ütles isa: „On keegi teist ploomi ärasöönud, siis on see halb, kuid weel halwem on see, et ploomi sees seemne terakene on. Kes ploomisid süüa ei osta, see neelab ploomiga ühes seemne terakese alla ja sureb ühe päewa pärast ära. Seda ma kardan.“ Kusti kahwatas ära ja ütles: „Ma wiskasin seemne tera aknast wälja.“ Kõik hakkasiwad naerma aga Kusti nutma.

Wanafõna: Wale jalad lühikesed.

Rätsep.

§ 48. Ploom.

Ploomid on juured ja söödavad marjad. Neil on niisamati kiwi sees, nagu kirsi-marjadel, mida söömise juures ära peab wiskama. Kes kirsi ehk ploomi kiwi alla neelab, võib haigeks jääda. Ploomisi on mitmekarwalisi: siniseid, kollaseid ja punaseid. Neid süüakse toorelt aga keedetakse ka moosiks. Talwe tarwis kuiwatatakse ploomisi ahjus, siis seisawad nad kaua; ilma kuiwatamata lähewad nad ruttu mädanema.

§ 49. Linda.

Linda oli alles väikene tütarlaps. Ometi tegi ta juba mitmesugust tööd. Ta pühkis tuba ja pesti söögi nõuud puhtaks. Ka õppis Linda jukka kuduma ja õmblema. Mõnikord katsus ta ka kedrata. Aga ta kõige armjam töö oli lugemine ja kirjutamine.

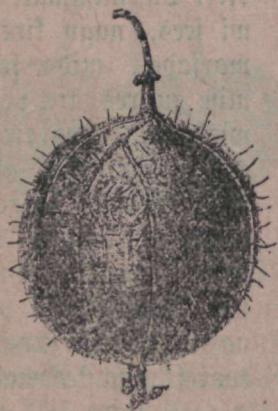
Kes oli Linda? Mis tööd ta tegi? Mis oli Linda kõige armjam töö? Kampmann.

§ 50. Hooletus ja äpardus.

Wäike Peeter kandis töölistele lõunat heinamaale. Tee ääres nägi ta punetawaid maasikaid.

Pois pani sööginõuud maha ja hakkas marju sööma. Selle aja sees tuli suur koer ja lakkus sööginõuud tühjaks. Kui Peeter äpardust nägi, läks ta nuttes koju.

Kampmann.

§ 51. Tikerberi.

Tikerberi põesas kasvab aedas ja kannab suuri maitsevaid marju. Tikerberi puul on teravad okkad külges, mis marja noppimise juures laste käsa kriimustavad, seepärast olgu Jutud Mannid marjade korjamisel ettevaatlikud. Kes palju tikerberi marju on söönud, see ei tohi peale söömist

mitte kohe wett juua, siis jääb kõht haigeks. See õpetus maksab ka ploomide söömise kohta.

§ 52. Hani.

Hani on ujuja lind. Ta elab kuiwal maal ja wee peal. Hani sööb rohku ja wiljateri. Meie maal elawad mitmet seltfi haned. Kõige tuttawamad on koduhani ja mets'hani. Ka lagled on hane sugukonnast pärit. Mets'hani rändab sügise lõunepoolsetesse maadesse ja tuleb kewade meie juurde tagasi. Koduhani, kui kodulind elab alati siin.

Jumala kümme käsku.

Esimene käsk.

Mina olen Issand, sinu Jumal. Sul ei pea mitte teisi jumalaid olema minu kõrvas.

Mis see on?

Meie peame Jumalat üle kõige asjade kartma, armastama ja tema peale lootma.

Teine käsk.

Sina ei pea Issanda oma Jumala nime mitte ilma asjata suhu wõtma; sest Issand ei jäta seda nuhtlemata, kes tema nime kurjaste pruugib.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie tema nime juures mitte ei nea, ei wannu, ei lausu, ei waleta ega peta; waid et meie seda kõige häda sees appi hüüame, palume, kiidame ja täname

Kolmas käsk.

Sina pead pühapäewa pühitsema.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie jutlust ja Jumala sõna ei põlga; waid et meie seda pühaks peame, heal meelel kuuleme ja õpime.

Neljäs käsk.

Sina pead oma isa ja oma ema auustama, et sinu käsi hästi käib ja sina kaua elad maa peal.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma wanemaid ja isandaid ei põlga ega wihasta; waid et meie neid auu sees peame, neid teenime, nende sõna kuuleme ja neid armsaks ja kalliks peame.

Viies käsk.

Sina ei pea mitte tapma.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma ligimise ihule ühtegi kahju ega kurja ei tee; waid et meie teda aitame ja temale head teeme kõiges ihu hädas.

Kuues käsk.

Sina ei pea mitte abielu rikkuma.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie ka-
sinaste ja puhtaste elame kõnedes ja tegudes; ja et igüks
peab oma abikaasat armastama ja auustama.

Seitsmes käsk.

Sina ei pea mitte warastama.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie
oma ligimise raha ehk wara ei wõta, ei kawala kauba ega
petise tödga eneste poole ei liju; waid et meie tema wara ja
peatoidust aitame kaswatada ja hoida.

Kaheljas käsk.

Sina ei pea mitte ülekohut tunnistanra oma
ligimise wastu.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie
oma ligimise peale mitte kawalaste ei waleta, teda mitte ära
ei anna, keelt ei pekja, ega kurje kõnesid tema peale ei tõsta;
waid et meie tema eest kostame, kõil head temast kõneleme,
ja kõil asjad heaks kääname.

Üheksas käsk.

Sina ei pea mitte hinnustama oma ligimise foda.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie
oma ligimise pärandust ehk foda kawalusega ei püüa ega di-

guse nimel eneste poole ei kisu; waid et meie teda aitame, et tema jeda enesele wõiks pidada.

Kümnes lüht.

Sina ei pea mitte himustama oma ligimese naist, sulast, ümmardajat, weisid ega muud, mis tema päralt on.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma, ja armastama et meie oma ligimese naist, peret ega weisid ära ei awatele ega wägise ei wõta; waid et meie neid manitseme, et nemad paigale jääwad ja teewad, mis nende kohus on.

Mis ütleb nüüd Jumal kõigist neistfinastetest lühtudest?

Tema ütleb nõnda: Mina Issand, sinu Jumal, olen püha wihaga Jumal, kes wanemate patu nuhtleb laste kätte kolmandast ja neljandast põlwest jaadik, nende kätte, kes mind wihkawad; aga neile, kes mind armastawad ja minu käsud peawad, teen mina head tuhandest põlwest jaadik.

Mis see on?

Jumal ahwardab nuhelda kõiki, kes neistfinastest lühtudest üle astuwad; seepärast peame meie tema wiha kartma ja ei mitte nendefinaste lühtude wastu tegema; aga tema töötab armu ja kõi head kõigile, kes need käsud peawad; seepärast peame meie teda ka armastama, tema peale lootma ja hea meelega tema kisku mõõda tegema.

Püha Meie Issa palwe.

Meie Issa, kes sa oled taewas, pühitse tud saagu sinu nimi, sinu riik tulgu, sinu tahtmine sündigu, kui taewas, nõnda ka maa peal, meie igapäewast leiba anna meile tänapäew, ja anna meile andeks meie wõlad, kui meie andeks anname oma wõlglastele, ja ära saada meid mitte kiusatuse sisse, waid päästa meid kurjast ära; sest sinu päralt on riik ja wägi ja auu igaweste. Amen.

Kaswatamise tabel.

2 forda 1 on 2	5 forda 1 on 5	8 forda 1 on 8
2 " 2 " 4	5 " 2 " 10	8 " 2 " 16
2 " 3 " 6	5 " 3 " 15	8 " 3 " 24
2 " 4 " 8	5 " 4 " 20	8 " 4 " 32
2 " 5 " 10	5 " 5 " 25	8 " 5 " 40
2 " 6 " 12	5 " 6 " 30	8 " 6 " 48
2 " 7 " 14	5 " 7 " 35	8 " 7 " 56
2 " 8 " 16	5 " 8 " 40	8 " 8 " 64
2 " 9 " 18	5 " 9 " 45	8 " 9 " 72
2 " 10 " 20	5 " 10 " 50	8 " 10 " 80
3 forda 1 on 3	6 forda 1 on 6	9 forda 1 on 9
3 " 2 " 6	6 " 2 " 12	9 " 2 " 18
3 " 3 " 9	6 " 3 " 18	9 " 3 " 27
3 " 4 " 12	6 " 4 " 24	9 " 4 " 36
3 " 5 " 15	6 " 5 " 30	9 " 5 " 45
3 " 6 " 18	6 " 6 " 36	9 " 6 " 54
3 " 7 " 21	6 " 7 " 42	9 " 7 " 63
3 " 8 " 24	6 " 8 " 48	9 " 8 " 72
3 " 9 " 27	6 " 9 " 54	9 " 9 " 81
3 " 10 " 30	6 " 10 " 60	9 " 10 " 90
4 forda 1 on 4	7 forda 1 on 7	10 forda 1 on 10
4 " 2 " 8	7 " 2 " 14	10 " 2 " 20
4 " 3 " 12	7 " 3 " 21	10 " 3 " 30
4 " 4 " 16	7 " 4 " 28	10 " 4 " 40
4 " 5 " 20	7 " 5 " 35	10 " 5 " 50
4 " 6 " 24	7 " 6 " 42	10 " 6 " 60
4 " 7 " 28	7 " 7 " 49	10 " 7 " 70
4 " 8 " 32	7 " 8 " 56	10 " 8 " 80
4 " 9 " 36	7 " 9 " 63	10 " 9 " 90
4 " 10 " 40	7 " 10 " 70	10 " 10 " 100
10 forda 100 on 1,000 10 forda 1,000 on 10,000.		

